

ผลกระทบทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโค: พืชอาหารสัตว์ต่อภูมิภาคของไทย

Economic Impacts on Cattle farmers: Forages and Regions in Thailand

Received:	January	2, 2019
Revised:	August	7, 2019
Accepted:	August	14, 2019

วริพัทธ์ เจียมปัญญารัช (Waripas Jiumpanyarach)*

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการปลูกพืชเพื่อการผลิตอาหารสัตว์ (โค) ให้เหมาะสมกับภูมิภาคของประเทศ ตั้งแต่การผลิตจนการตลาด การจัดการด้านการเลี้ยงของเกษตรกรโดยการลงทุนด้านอาหารสัตว์และเพิ่มรายได้ของเกษตรกร ควบคุมคุณภาพของการเลี้ยงและเกษตรกรสามารถจัดการฟาร์มได้อย่างยั่งยืน วิธีการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถามในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้จำนวน 100 ราย และ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับเกษตรกร 15 รายในแต่ละภูมิภาค การศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์มีปัญหาด้านต้นทุนอาหารสัตว์ การผลิตอาหารสัตว์เพื่อใช้เองโดยการปลูกพืชอาหารสัตว์และใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นการช่วยลดต้นทุนด้านอาหารสัตว์แต่ละภูมิภาค มีวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่แตกต่างกัน การศึกษานี้เลือกการศึกษาต้นทุนการปลูกหญ้าเนเปียร์ ปากช่อง 1 เนื่องจากมีการปลูกในทุกภูมิภาค พบว่า ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถลดต้นทุนได้ 3,510 บาทต่อตัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถลดต้นทุนได้ 3,105 บาทต่อตัว ได้แก่ พางข้าว เนเปียร์ ปากช่อง 1 และภาคใต้สามารถลดต้นทุนได้ 5,400 บาทต่อตัว ในการเลี้ยงขุน ระยะเวลา 3 เดือน ซึ่งเกษตรกรภาคใต้พึงพอใจในการเลือกใช้อาหารหยาบที่หาได้ในธรรมชาติและท้องถิ่นมากกว่าการปลูกหญ้าเนเปียร์ ปากช่อง 1 ได้แก่ หญ้าธรรมชาติ ทางปาล์ม

คำสำคัญ ลดต้นทุนอาหารสัตว์ พืชอาหารสัตว์ วัตถุดิบอาหารสัตว์ เศรษฐกิจ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสำนักวิชาทรัพยากรการเกษตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Assistant Professor Ph.D., School of Agricultural Resources, Chulalongkorn University, waripas.j@chula.ac.th,
+662-218-1226

Abstract

The aim of this study was to analyze supply chain of feeding animals from production process to marketing. Farm management including reduced cost of animal feeding and appropriated land for animal feeding plants had raised farms' income and sustainable farms. Data were collected from 100 survey questionnaires and 15 depth-interviews in different regions (north, east, south, northeast, and central). The study found that costs of animal feeding was an important problem for the farmers thus farmers should plant grass and other plants animal feeding and choose available animal feeding ingredients in local area. The study suggested various animal feeding plants in different regions. The results showed costs reduction of animal feeding rations if farmers planted Napier-Pakchong 1 in the north, the central, and the east was 3,510 baht per cattle, the northeast was 3,105 baht per cattle, and the south was 5,400 baht per cattle. The farmers in the south preferred nature grass and palm leave rather than Napier-Pakchong 1 during 3 month-pasture fattening period. This studied model reduced costs of animal feeding which impacted farm economy and this extension will be benefits to farmers in different regions of the country.

Keywords: Costs of Animal Feeding; Animal Feeding Plants; Animal Feeding Ingredients; Economy

บทนำ

เกษตรกรในประเทศไทยในปัจจุบันเป็นเกษตรกรที่ผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคทั้งในและนอกประเทศไม่มีอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางหรือพ่อค้ารายใหญ่ ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาความเสี่ยงในด้านการผลิต ช่องว่างระหว่างการเข้าถึงของข้อมูลของเกษตรกรและพ่อค้าคนกลางมีความแตกต่างกัน ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเกษตรกรของไทยและเกษตรกรมีการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวและการเกษตรแบบผสมผสานโดยมีวัตถุประสงค์คือการเลี้ยงครอบครัว การทำธุรกิจการเกษตรระดับชุมชน การเกษตรส่วนมากมีขนาดเล็กเป็นเกษตรกรรายย่อยมีพื้นที่ประมาณ 5-10 ไร่ (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) เนื่องจากเกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นในการผลิต เช่น ทุน แรงงาน ที่ดิน ทรัพยากรการผลิตอื่นๆ และ บริการ ดังนั้นเกษตรกรรายย่อยต้องพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ การศึกษาการลดต้นทุนจากฟาร์มจนถึงผู้บริโภคเป็นแนวทางให้เกษตรกรมีการบริหารจัดการด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ อาหารสัตว์ การขนส่ง ระบบการจัดการเพื่อให้เกษตรกรลดปัญหาหนี้สินและยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561, และ วริพัทธ์ เจริญปัญญาธิ, 2560)

นโยบายการนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์ ได้แก่การลดภาษีการนำเข้าเป็นศูนย์ในกลุ่มอาเซียน ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยทำให้ต้นทุนด้านอาหารสัตว์ของเกษตรกรเกิดความเสียหายและแปรผันตามอุตสาหกรรมอาหารสัตว์โดยมากเป็นอุตสาหกรรมรายใหญ่ของประเทศ เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ตามมาด้วยการแข่งขันด้านราคาของสินค้า ความแตกต่างระหว่างราคาสินค้าเกษตรที่ผลิตได้จากฟาร์มและราคาสินค้าที่ตลาดที่เกษตรกรได้รับแตกต่างกัน ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง การเข้าไม่ถึงตลาดของสินค้า ทำให้เกษตรกรไม่มีอำนาจการต่อรองสินค้ารวมถึงการจัดการสินค้าเกษตรให้มีมูลค่าที่สูงขึ้น ปัญหาเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่เกษตรกรต้องประสบ ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาหนี้สิน การผลิตที่เกินความต้องการของตลาดและขาดการต่อรองราคา ประกอบกับการค้าขายสินค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะปศุสัตว์ทำให้เกษตรกรเกิดปัญหาด้านต้นทุนการผลิตที่สูงจากปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้น เช่น ต้นทุนด้านอาหารสัตว์ ต้นทุนด้านการขนส่ง (ประชาชาติธุรกิจ, 2560 และกรุงเทพธุรกิจ, 2562) การศึกษาวิธีการจัดการด้านการผลิตของฟาร์ม โดยเฉพาะด้านอาหารสัตว์ การขนส่ง จะทำให้เรียนรู้วิธีการลดต้นทุนการผลิตและแนวทางการเพิ่มมูลค่าของสินค้า โดยเฉพาะการผลิตอาหารสัตว์ถือเป็นการเพิ่มศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร หลักการและวิธีการซื้อขายสินค้าเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรเรียนรู้การจัดการและปรับเปลี่ยนวิธีการที่ใช้อยู่ในปัจจุบันให้เหมาะสมกับตลาดรวมถึงการหาแนวทางด้านการเพิ่มมูลค่าสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศและความต้องการในต่างประเทศ

ปัจจุบันมีการนำเข้าอาหารสัตว์คิดเป็นร้อยละ 12 (ข้าวสาลี) (คมชัดลึก, 2560) ทำให้เกษตรกรผู้ผลิตอาหารสัตว์ (มันสำปะหลัง, ข้าวโพด) ประสบภาวะขาดทุนขณะที่ต้นทุนด้านอาหารสัตว์ของบริษัทที่สามารถนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์ลดลง เกิดความเสียหายระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์ และเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์หรือเกษตรกรที่มีสัญญาเกี่ยวกับบริษัทผู้เลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่ ทั้งที่ประเทศไทยต้องการวัตถุดิบผลิตอาหารสัตว์จำนวนมากและเกษตรกรผู้ผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์ไม่สามารถเข้าถึงตลาดได้

เกษตรกรรายย่อยโดยมากจะขึ้นกับผู้นำของครอบครัวเป็นผู้วางแผนการจัดการเนื่องจากการทำการเกษตรเป็นการเกษตรระบบครัวเรือน (Groenwald, 2010) การประเมินค่าทางเศรษฐกิจจึงเน้นด้านการเกษตรลักษณะครัวเรือน การจัดการด้านทรัพยากรการเกษตรได้แก่ เงินทุน ความรู้ แหล่งทรัพยากร และการจัดการเป็นสิ่งที่จำเป็นทั้งนี้เกี่ยวข้องกับทัศนคติของผู้นำครัวเรือนของเกษตรกร (Willcock, 1999) ทัศนคติของเกษตรกรขึ้นกับพฤติกรรมของเกษตรกรตามภูมิภาค และปัจจัยพื้นฐานของเกษตรกร รวมถึง ความเสี่ยงการทำงานนอกฟาร์ม สิ่งแวดล้อม การจัดการนโยบาย นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ จากที่กล่าวมาพบว่าเกษตรกรพบปัญหาเรื่องหนี้สินทำให้การพัฒนาด้านเทคโนโลยีไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควรการแก้ปัญหาเพื่อความยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อยมีส่วนสำคัญ การจัดการสิ่งแวดล้อมรวมถึงความปลอดภัยในระบบการผลิตเข้ามามีบทบาททำให้การเกษตรมีความยั่งยืน จากปัญหาความเสี่ยง ความเครียดจากกระบวนการผลิตและกลไกการตลาดของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรรายย่อยบางรายทิ้งความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อพัฒนาการเกษตรของตนเองแบบวิถีดั้งเดิม

จะเห็นได้ว่า พืชอาหารสัตว์ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของเกษตรกรรายย่อย ความเหมาะสมในการจัดการตั้งแต่กระบวนการผลิต การขนส่ง จนถึงการตลาด ให้เหมาะสมกับภูมิภาค การใช้พืชทดแทนเพื่อความเหมาะสมจะช่วยให้เกษตรกรลดรายจ่ายที่เกิดจากอาชีพ การศึกษาครั้งนี้เป็นแนวทางข้อเสนอแนะให้แก่เกษตรกรในการจัดการฟาร์มเพื่อประโยชน์สูงสุด การวิเคราะห์ต้นทุนการปลูกพืชอาหารสัตว์ที่เหมาะสมจะเป็นแนวทางหลักให้เกษตรกรมีเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาแนวทางการการปลูกพืชเพื่อการผลิตอาหารสัตว์ (โค) ให้เหมาะสมกับภูมิภาคของประเทศตั้งแต่การผลิตจนการตลาด

วิธีการศึกษา

การดำเนินการศึกษาโดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรเพื่อเก็บแบบสอบถามทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โอกาสความเป็นไปได้ของเกษตรกรในภูมิภาคต่างๆในการปลูกพืชอาหารสัตว์ที่เหมาะสมด้วยตนเองเพื่อลดการนำเข้าจากพื้นที่อื่น เป็นประโยชน์ต่อการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ของเกษตรกร นอกจากนี้รวมถึงการวิเคราะห์สภาพภูมิภาคที่แตกต่างกันวัฒนธรรมทางสังคมของเกษตรกรในการเลี้ยงสัตว์มีลักษณะที่แตกต่างกันทำให้เกิดการสร้างกระบวนการการเลี้ยงสัตว์ ตั้งแต่การเข้าถึงแหล่งอาหารสัตว์ กระบวนการจัดการและการตลาด การเก็บข้อมูลมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

สำรวจพื้นที่ที่มีการเลี้ยงโคในภูมิภาคต่างๆ จากนั้นเก็บข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการเป็นผู้นำของเกษตรกรที่ทำการเกษตรในชุมชนและข้อมูลด้านการทำการเกษตรของเกษตรกร โดยคำถามครอบคลุมเนื้อหาด้านการผลิตแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่เข้าถึง รายได้ การเข้าถึงแหล่งความรู้และการได้รับการส่งเสริม โดยมีรายละเอียดกระบวนการดังต่อไปนี้

1.1 การสำรวจสภาพพื้นฐานทั้งกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

การศึกษาในระยะแรกทางคณะวิจัยทำการสำรวจ

1) เกษตรกรผู้เลี้ยงในแต่ละภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ จังหวัดตาก จังหวัดน่าน ภาคใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาคกลาง จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสระบุรี ภาคตะวันออก จังหวัดสระแก้ว ภาคตะวันออกเฉิยเหนือ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดนครราชสีมาโดยคัดเลือกจังหวัดที่มีการเลี้ยงโคในลักษณะขุนและมีการผลิตอาหารสัตว์ใช้เอง จำนวน 100 ราย ภูมิภาคละ 20 ราย พิจารณาจากการเลี้ยงโคของเกษตรกรพื้นที่ (รูปที่ 1)

คำถามประกอบด้วย

- เกษตรกรผู้เลี้ยงรายบุคคลจากแบบสอบถามมีรายละเอียดด้านสภาพเศรษฐกิจ จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรปศุสัตว์ การจัดการด้านอาหารสัตว์ (การผลิตอาหารสัตว์ใช้เอง ต้นทุนด้านอาหารสัตว์) ราคาการซื้อขาย แหล่งที่มาของการซื้อ
- เกษตรกรผู้ปลูกพืชอาหารสัตว์ในบริเวณพื้นที่ เพื่อทราบข้อมูลด้านต้นทุนการผลิตอาหารสัตว์ การจัดการอาหารสัตว์ ตลาดของอาหารสัตว์ เป็นต้น

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับเกษตรกรที่คัดเลือกจากการสำรวจเบื้องต้น เพื่อให้ได้ กลุ่มตัวอย่าง ภูมิภาคละ 15 ราย โดยคัดเลือกจาก เกษตรกรที่ยินดีตอบแบบสอบถามและมีขนาดฟาร์มระหว่าง 10-15 ไร่ คำถามประกอบด้วย

- การจัดการฟาร์มด้านต่างๆ ได้แก่ อาหารสัตว์ ตลาดการรับซื้อสินค้า ปัญหา แนวทางแก้ไข และข้อเสนอแนะด้านการจัดการและอาหารสัตว์

1.2 การวิเคราะห์มูลค่าที่เพิ่มขึ้น

- การสำรวจสภาพกายภาพและระบบเศรษฐกิจรวมถึงสังคมของเกษตรกรในชุมชนจากแบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์ราคาของอาหารสัตว์ที่เป็นต้นทุนของเกษตรกรทั้งที่เกษตรกรผู้รับซื้อและเกษตรกรผู้เลี้ยงเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงในระยะต่างๆ

- การวิเคราะห์มูลค่าที่เพิ่มขึ้นจากการคำนวณรายได้ ต้นทุนค่าอาหารจากการเลี้ยง ต้นทุนจากการปลูกพืชอาหารสัตว์ด้วยตนเอง และระยะเวลาค่าเสียโอกาสเมื่อเทียบระหว่างการซื้ออาหารสัตว์กับการปลูกพืชอาหารสัตว์เอง (กรมปศุสัตว์, 2547)

- การวิเคราะห์โดยใช้ จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรค (SWOT Analysis) จากต้นทุนรายได้อุปสรรคที่เกิดจากปัจจัยเกษตรกรและสิ่งแวดล้อมและโอกาสการลดต้นทุนจากการผลิตอาหารสัตว์ตามท้องถิ่นไว้ใช้เองในฟาร์มครัวเรือน (เถลิงศักดิ์ อังกูรเศรษฐี, 2560)

1.3 การสร้างแบบจำลองและแนวทางการจัดการ

การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากการสำรวจลักษณะพื้นฐานของเกษตรกรและการทำธุรกิจเพื่อแบบจำลองของความเป็นไปได้ของการลดต้นทุนอาหารสัตว์จากการผลิตอาหารหยาบ (หญ้าแห้ง) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการลดต้นทุนด้านอาหารสัตว์ของเกษตรกรรายย่อย รวมถึงโอกาสการสร้างอาชีพการผลิตอาหารสัตว์ให้แก่เกษตรกรที่ต้องการเปลี่ยนพื้นที่มาผลิตพืชอาหารสัตว์ใช้เอง ทำให้เกิดการสร้างการจัดการครบ

วจรในพื้นที่ต้นแบบ จากการสำรวจโดยแบบสอบถามและวิเคราะห์โดยเครื่องมือทางสถิติ ได้แก่ การคำนวณค่าเฉลี่ยรายได้ กำไร ต้นทุนของการผลิตพืชอาหารสัตว์ และนำผลที่ได้จากการศึกษาใช้เป็นต้นแบบวางแผนการจัดการด้านอาหารสัตว์ (ประเภทโค) เพื่อความเหมาะสมในแต่ละภูมิภาคของไทย

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

การรวบรวมข้อมูล แนวคิดหลักการและทฤษฎี และผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบเป็นแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล (Qualitative and Quantitative analysis)

การสำรวจสภาพกายภาพและระบบเศรษฐกิจรวมถึงสังคมของเกษตรกรในชุมชนจากแบบสอบถามและการวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์และสถิติ โดยแบบสอบถามประกอบด้วยข้อมูลของเกษตรกรจากประสบการณ์ที่เกษตรกรได้ปฏิบัติจริง

- การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ค่าทางคณิตศาสตร์ เช่น ค่าเฉลี่ย เปรียบเทียบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ในหัวข้อการจัดการฟาร์ม แรงงาน ต้นทุนด้านค่าขนส่ง การปลูกพืชอาหารสัตว์ ความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากเกษตรกรจากการสัมภาษณ์เชิงลึก
- แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ คือ ต้นทุน รายได้ ค่าเสียโอกาสจากการผลิตหญ้าแทนการซื้อ โดยการวิเคราะห์

การคำนวณ กำไร รายได้ และต้นทุนของเกษตรกรที่ผลิตอาหารสัตว์เอง เปรียบเทียบกับ การซื้ออาหารสัตว์จากภายนอก

วิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT) ของเกษตรกรในการลดต้นทุน

4. การสรุปการดำเนินการและวิเคราะห์ผลการวิจัย

สรุปผลจากข้อมูลและการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบการลดต้นทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงและการเพิ่มรายได้ของเกษตรกรที่ผลิตอาหารสัตว์และเป็นการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพื้นที่ทำการเกษตรให้เหมาะสมของเกษตรกร นอกจากนี้ระบบเป็นแนวทางการสร้างสังคม ชุมชนการเกษตรอย่างยั่งยืน

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การสำรวจสภาพพื้นฐานของเกษตรกรในภาคต่างๆ ของประเทศไทย 5 ภาคของประเทศไทย (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาคกลาง) จากการสำรวจเบื้องต้น และการอ้างอิงเชิงพื้นที่จากข้อมูลทุติยภูมิ ส่วนที่ 2 เก็บข้อมูลจาก 5 ภาคของประเทศไทย (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาคกลาง) (รูปที่ 1) เพื่อเปรียบเทียบการทำเกษตรด้านปศุสัตว์ (โค) ของภูมิภาคต่างๆ และเสนอแนวทางการจัดการด้านปศุสัตว์ ได้แก่ อาหารสัตว์ที่เหมาะสมให้แก่เกษตรกรในภูมิภาคที่แตกต่างกัน และการเลือกเก็บข้อมูลในจังหวัดต่างๆได้แก่

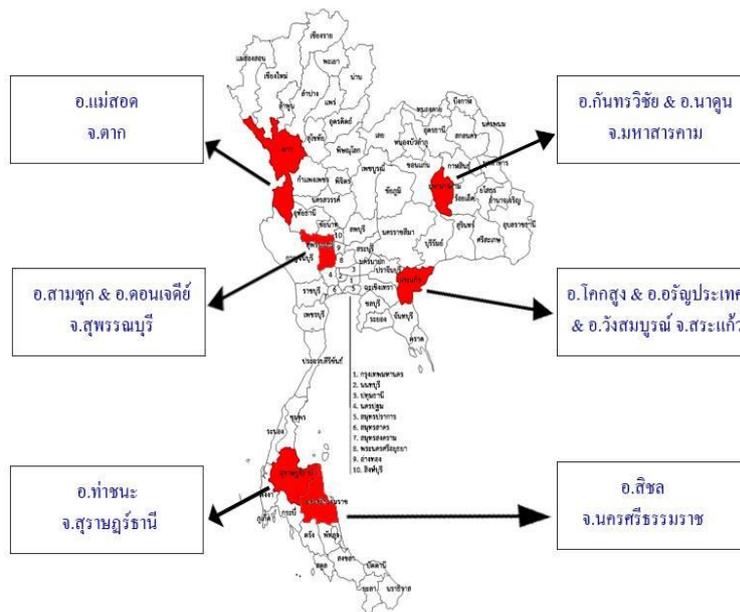
ภาคเหนือ: อำเภอมะสออด จังหวัดตาก มีการซื้อขายโค โดยเฉพาะโคเนื้อเป็นจำนวนมาก เป็นเพราะลักษณะภูมิประเทศและอาชีพของเกษตรกร ข้อมูลที่ได้รับเป็นข้อมูลการจัดการระบบอาหารสัตว์และการตลาดของสินค้าเกษตรประเภทโค กระบือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: จังหวัดมหาสารคาม มีการซื้อขายโค มีตลาดนัดโคกระบือ และมีการเลี้ยงโคนมเป็นจำนวนมาก จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการศึกษาการตลาด การจัดการเบื้องต้นด้านอาหารสัตว์ ประกอบด้วยพื้นที่นี้ มีการเลี้ยงและส่งเสริมการผลิตอาหารสัตว์และการเลี้ยงโค กระบือเพื่อเป็นอาชีพให้แก่เกษตรกร

ภาคตะวันออก: จังหวัดสระแก้ว พื้นที่ที่มีการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเป็นอาชีพหลักและเป็นอาชีพเสริมของเกษตรกร ทั้งนี้ การส่งเสริมดังกล่าวเกิดแนวโน้มนำความต้องการของโคเนื้อ ทั้งนี้รวมถึงโคนมด้วย

ภาคใต้: จังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช การส่งเสริมด้านการสัตว์เพื่อเลี้ยงโคเนื้อ และทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นที่เป็นอาหารของโคเนื้อและสัตว์ประเภทอื่นที่ช่วยลดต้นทุนด้านอาหารสัตว์และมีการบริหารจัดการด้านอาหารรวมถึงการตลาด

ภาคกลาง: จังหวัดสุพรรณบุรี การเลี้ยงโคขุนเป็นจำนวนมากเกษตรกรให้ความสนใจกับการเลี้ยงโคขุน โดยเริ่มต้นจากการจัดการด้านอาหารสัตว์ ได้แก่ พืชอาหารสัตว์ (หญ้า) และอาหารประเภทอื่น มีการจัดการเป็นระบบเพื่อลดต้นทุนการเลี้ยง นอกจากนี้มีตลาดรับซื้อที่แน่นอนและมีปริมาณความต้องการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

รูปที่ 1 แสดงพื้นที่การเก็บข้อมูล

ผลการศึกษา ผลการศึกษา อย่างไร หวังโซ่อย่างไร

การสำรวจสภาพพื้นฐานทั้งกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรในภูมิภาคต่างๆ มีลักษณะทางกายภาพแตกต่างกันดังนั้นโอกาสในการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่แตกต่างกัน

ตารางที่ 1 แสดงสภาพเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกรในภูมิภาคต่างๆ

ข้อมูลพื้นฐาน	ร้อยละ	ข้อมูลพื้นฐาน	ร้อยละ	ข้อมูลพื้นฐาน	ร้อยละ
เพศ	หญิง 45.56	การศึกษา	> ประถมศึกษา 11.11	รายได้	< 5,000 10.23
	ชาย 54.44		ประถมศึกษา 42.22	(บาทต่อเดือน)	5,001-15,000 31.82
อายุ	< 15 1.11		มัธยมศึกษา 10.10		15,001-25,000 14.77
	16 – 25 2.22		ตอนต้น 25,000		25,001-35,000 15.91
	26 – 35 11.11		มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. 35,000		35,001-45,000 2.27
	36 – 45 25.56		อนุปริญญา/ปวส. 6.67		45,001-55,000 4.55
	46 – 55 41.11		ปริญญาตรี 11.11		55,001-65,000 2.27
	56 – 65 16.67		ปริญญาโท 1.11		65,001-75,000 2.27
	> 66 2.20		ปริญญาเอก 0		75,001-85,000 5.68
					85,001->85,000 10.23

จากการสำรวจลักษณะทางกายภาพของเกษตรกรพบว่าเกษตรกรที่เป็นหลักในการทำการเกษตรหรือการเลี้ยงสัตว์จะเป็นเกษตรกรเพศชายและมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ตารางที่ 1) รายได้ของเกษตรกรต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,000 – 15,000 บาทต่อเดือน ก่อนหักรายจ่าย โดยส่วนใหญ่ นับเป็นรายได้ที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับรายได้เฉลี่ยของประเทศ รายได้เฉลี่ยในปี 2561 เท่ากับ 19,035 บาท (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) จากข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่าเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเลี้ยงปศุสัตว์ (โค) มีรายได้น้อยกว่าเกณฑ์มาตรฐานของรายได้ เป็นฟาร์มขนาดเล็ก ทำให้เกิดปัญหาการวางแผนการจัดการฟาร์มเพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจ รายได้นี้ยังไม่ได้หักค่าใช้จ่ายซึ่งค่าใช้จ่ายของเกษตรกรผู้เลี้ยงโค ได้แก่ค่าแรงงาน เวชภัณฑ์ อื่นๆ และจากการสำรวจเกษตรกรในด้านการได้รับการส่งเสริมหรือข้อมูลต่างๆด้านการเลี้ยงและการจัดการพบว่าเกษตรกร ส่วนใหญ่มีความสนใจในการเข้าร่วมรับการส่งเสริม

และหาความรู้จากภาครัฐ เอกชน และภาคการศึกษา แต่การได้รับความรู้หรือการจัดการอาจมีความเชื่อมโยงที่ไม่สอดคล้องกันทำให้ผลลัพธ์ในการบริหารจัดการฟาร์มในด้านต่างๆไม่ส่งผลทางด้านเศรษฐกิจที่ดีขึ้นของเกษตรกร

เมื่อสำรวจพืชที่สามารถนำมาลดต้นทุนการผลิตอาหารสัตว์พบว่าเกษตรกรในแต่ละภูมิภาคมีความสามารถในการปลูกพืชได้แตกต่างกันเนื่องจากสภาพทางภูมิประเทศ อากาศ และแหล่งน้ำ นอกจากนี้ปัจจัยด้านพื้นที่และแรงงานส่งผลให้เกษตรกรบางรายเลือกจะซื้อจากพื้นที่อื่นแทนการปลูกทำให้ต้นทุนด้านอาหารสัตว์ของเกษตรกรเพิ่มสูงขึ้น ต้นแบบการจัดการของเกษตรกรด้านต้นทุนด้านอาหารสัตว์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคจึงในแต่ละท้องถิ่น ประโยชน์สามารถนำไปประยุกต์ใช้และเป็นแหล่งอ้างอิงในการส่งเสริมให้เกษตรกรเพื่อเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

จากผลการศึกษาพบว่าพื้นที่ต่างๆของประเทศไทยมีความเหมาะสมในการจัดการวัตถุดิบอาหารสัตว์ได้แตกต่างกัน ในแต่ละพื้นที่มีโอกาสและอุปสรรคที่แตกต่างกันส่งผลต่อต้นทุนการผลิตของเกษตรกรทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคในภูมิภาคต่างๆ มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการลดต้นทุนอาหารสัตว์ที่แตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบโอกาสความสามารถต่างๆ ในแต่ละภูมิภาค โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT) (ตารางที่ 2) การวิเคราะห์พบว่าเกษตรกรบางภูมิภาค เช่น ภาคเหนือมีความพึงพอใจที่จะค้าขายปศุสัตว์แทนการปลูกพืชอาหารสัตว์เนื่องจากเกษตรกรไม่ต้องการเสียเวลาในการปลูกพืชอาหารสัตว์ซึ่งใช้เวลานาน และกระบวนการจัดอาหารพืชอาหารสัตว์ที่ยุ่งยาก พื้นที่ที่มีความต้องการโคจำนวนมากในระยะเวลาสั้นทำให้การซื้อขายเป็นไปอย่างรวดเร็วจึงไม่จำเป็นต้องผลิตอาหารสัตว์ และ เกษตรกรมีทางเลือกในการปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทอื่นที่มีมูลค่าสูงกว่าพืชอาหารสัตว์ ขณะที่ภูมิภาคอื่นมีพื้นที่เหมาะสมและทางเลือกของเกษตรกรมีจำกัด เกษตรกรมีความพึงพอใจในการปลูกพืชอาหารสัตว์ จัดการเรื่องการขนส่งตัดวงจรพ่อค้าคนกลางบางช่วงได้ นอกจากนี้เกษตรกรยังสามารถควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ (อาหารหยาบ) ที่ผลิต ทำให้เกษตรกรมีโอกาสพัฒนาผลผลิตโคในระดับคุณภาพสูงต่อไป

สำหรับอาหารชั้นเพื่อให้ได้ตรงตามโภชนาการขึ้นกับสูตรที่เหมาะสมของเกษตรกร (กรมปศุสัตว์, 2549) ในการวิเคราะห์จึงกำหนดให้เป็นตัวแปรควบคุม วิเคราะห์โอกาสการปลูกพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกรเมื่อเปรียบเทียบต้นทุนอาหารหยาบต่อกิโลกรัมมีราคาที่แตกต่างกันจะเห็นได้ว่าภูมิภาคที่มีพื้นที่เหมาะสมต่อการปลูกพืช ได้แก่ เนเปียร์ปากช่อง 1 แพงโกล่า และ กินี เป็นที่ราบลุ่มจะมีต้นทุนการปลูกหญ้าอาหารสัตว์ต่อกิโลกรัมที่ต่ำกว่าภูมิภาคที่มีพื้นที่เทือกเขาหรือภูมิประเทศที่เกษตรกรมีทางเลือกในอาชีพอื่นที่มีรายได้สูงกว่าการจัดการระบบแปลงหญ้าอาหารสัตว์ และพื้นที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่ต้นทุนต่ำ ดังเช่นภาคใต้ เกษตรกรจึงมีโอกาสรสร้างรายได้ได้มากกว่าภูมิภาคอื่นๆ เมื่อคำนวณต้นทุนด้านอาหารในการเลี้ยงโคขุน เปรียบเทียบในภาคต่างๆ ดังตารางที่ 3 การวิเคราะห์ต้นทุนที่ลดลงใช้ข้อมูลการปลูกหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 เนื่องจากเกษตรกรทุกภูมิภาคมีการปลูก การคำนวณต้นทุนการปลูกหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 ได้รับข้อมูลจากการสำรวจเกษตรกรโดยที่ข้อมูลเป็นข้อมูลเฉลี่ยของเกษตรกรระยะเวลาทั้งหมดทำการปลูกหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 เทียบกับข้อมูลมาตรฐานของกรมปศุสัตว์ (กรมปศุสัตว์,2545)

ตารางที่ 2 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT) ของเกษตรกรในการปลูกพืชอาหารสัตว์ในแต่ละภาค

	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)	โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
ภาคเหนือ:	อาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านมีการรับซื้อสินค้าด้านปศุสัตว์จากต่างประเทศแรงงานในพื้นที่ค่อนข้างหาง่าย มีจำนวนมาก	ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาไม่เหมาะกับการเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ทำได้ลำบากกว่าพื้นที่ราบลุ่ม	พื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้าโค กระบือ มีตลาดนัดโค กระบือ การแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชายแดน (โค กระบือ) สามารถส่งออกไปยังประเทศที่มีความต้องการสูงได้	เกษตรกรไม่นิยมเลี้ยงสัตว์ โค กระบือ แบบขุน ทำให้ไม่มีความสนใจในการจัดการด้านอาหารสัตว์ เกษตรกรนิยมเป็นพ่อค้าแลกเปลี่ยนระหว่างเกษตรกรจากประเทศเพื่อนบ้าน และเกษตรกรจากจังหวัดอื่นๆ เกษตรกรมีการเกษตรประเภทอื่น มากกว่าการปลูกพืชเพื่อเป็นอาหารสัตว์
ตะวันออก:	ลักษณะภูมิประเทศเหมาะแก่การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในบริเวณจึงมีการส่งเสริมให้ปลูกหญ้าโดยเฉพาะหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 ในพื้นที่เพื่อลดต้นทุนและในบางรายมีการปลูกเพื่อการค้าความต้องการเนื้อสัตว์เป็นจำนวนมาก	แรงงานเกษตรกรวัยทำงานขาดแคลน การเข้ามาของปศุสัตว์จากประเทศเพื่อนบ้านทำได้ง่าย แย่งตลาด ทำให้ราคาของเนื้อผลิตภัณฑ์ภายในประเทศมีราคาต่ำกว่าเกณฑ์ที่เกษตรกรตั้งไว้	ภูมิภาคนี้คือมีเส้นทางติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านได้ง่ายจึงมีตลาดปศุสัตว์บริเวณใกล้เคียงปศุสัตว์พื้นที่ใกล้เคียงปศุสัตว์พื้นที่มีการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อสร้างอาชีพใหม่ให้แก่เกษตรกรและเป็นรายได้อีกช่องทางหนึ่งของเกษตรกรการส่งเสริมการปลูกพืชอาหารสัตว์ทั้งการปลูกเพื่อการเลี้ยงของตนเองและเพื่อขาย	ฟาร์มส่วนมากเป็นฟาร์มขนาดเล็กดังนั้นการลงทุนจึงไม่มาก

ตะวันออกเฉียงเหนือ:	ลักษณะภูมิประเทศเหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะ การเลี้ยงโคขุน และโคนม ทำให้เกษตรกรมีความสนใจในการเลี้ยงสัตว์ (โคเนื้อและโคนม) เกษตรกรนิยมการเลี้ยงนอกจากนี้ เนื่องจากความเชื่อด้านการเก็บเป็นสินทรัพย์ ประกอบกับความ ต้องการของเนื้อเพื่อการบริโภคมี ปริมาณเพิ่มสูงขึ้น	ปัญหาที่ประสบคือบางพื้นที่ที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ชลประทานไม่เหมาะสมกับการปลูกพืชอาหารสัตว์ จึงทำให้ความสนใจในการทำธุรกิจ การเลี้ยงสัตว์ลด นี้ อ ย ล ง น อ ก จ า ก นี แร่งงานที่ไม่เพียงพอและการขนส่งที่เป็นอุปสรรค เพราะเส้นทางวิธีการ และระยะทางการขนส่งอาหารสัตว์ รวมถึงตัวสัตว์ด้วย	การจำกัดการที่เหมาะสมโดยเฉพาะอาหารหายาบ เนื่องจากมีพื้นที่ในบริเวณที่เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ มีพื้นที่ให้ปลูกหญ้าพืชอาหาร และมีทรัพยากรเหลือใช้เพื่อนำมาทำเป็นอาหารสัตว์ได้	การนำเข้าเนื้อจากต่างประเทศทำให้แรงจูงใจในการเลี้ยงของเกษตรกรมีลดลง เนื่องจากราคาที่ลดลงเพราะปริมาณเนื้อสัตว์ที่เข้ามาเป็นจำนวนมากเกินความต้องการบริโภคในประเทศ
ภาคใต้:	ภูมิภาคนี้มีทรัพยากรหลากหลายที่หลากหลายในการทำการเกษตร เกษตรกรมีการทำอาชีพหลากหลาย ความต้องการเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกษตรกรมีการเลี้ยงเพิ่มมากขึ้น	แรงงานที่ขาดแคลนทำให้เกษตรกรแบกภาระด้านการจัดการรวมถึงด้านการขนส่งที่ไกลและลักษณะการขนส่งที่ไม่เหมาะสมอีกด้วย	เกษตรกรสามารถลดต้นทุนด้านอาหารสัตว์จากทรัพยากรในท้องถิ่น	ทรัพยากรบางชนิดที่ผลิตในพื้นที่นำมาทำอาหารสัตว์ไม่ครบตามโภชนะ

ภาคกลาง:	เกษตรกรเข้าใจ การลดต้นทุนจาก การผลิตอาหาร สัตว์ทำให้มีความ สนใจ การหาพืช อาหารสัตว์ ทดแทนและ โอกาสด้านต่างๆ ในการเลี้ยงสัตว์	พื้นที่ประสบ ปัญหาภัยแล้ง ส่งผลกระทบต่อ การเลี้ยงสัตว์	การส่งเสริมการปลูก พืชอาหารสัตว์และหา พืชทดแทนที่ เหมาะสมกับสภาพ พื้นที่เพื่อเป็นอาหาร เนื่องจากความ ต้องการบริโภค ค่อนข้างสูงทำให้ เกษตรกรเลี้ยงสัตว์ เพิ่มขึ้นทำให้มีการ แข่งขันด้านราคาและ คุณภาพ	ลักษณะภูมิประเทศ เหมาะสมกับการ เลี้ยงสัตว์ แต่พื้นที่ใน การปลูกพืชอาหาร สัตว์มีน้อย ต้นทุนด้านแรงงาน ทำให้การจัดการ ฟาร์มค่อนข้างยาก และไม่เป็นระบบ

ตารางที่ 3 แสดงวัตถุดิบและราคาเฉลี่ยวัตถุดิบตามภูมิภาคต่างๆ

วัตถุดิบอาหารสัตว์	ราคาเฉลี่ย				
	เหนือ	ตะวันออก	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	กลาง
หญ้าเนเปียร์ปากช่อง1	1.30 บาทต่อกิโลกรัม	1.30 บาทต่อกิโลกรัม	1.15 บาทต่อกิโลกรัม	2 บาทต่อกิโลกรัม	1.30 บาทต่อกิโลกรัม
หญ้าแพงโกล่า	4 บาทต่อกิโลกรัม				4 บาทต่อกิโลกรัม
หญ้าธรรมชาติ	สามารถหาได้	สามารถหาได้	สามารถหาได้	สามารถหาได้	สามารถหาได้
กินนี	-	-	1.30 บาทต่อกิโลกรัม	-	-
ฟาง	-	30 บาทต่อก้อน	25 บาทต่อก้อน	55 บาทต่อก้อน	25 บาทต่อก้อน
กากปาล์ม	ไม่สามารถหาได้	ไม่สามารถหาได้	ไม่สามารถหาได้	0.1 บาทต่อกิโลกรัม	ไม่สามารถหาได้
ทางปาล์ม/ใบปาล์ม	ไม่สามารถหาได้	ไม่สามารถหาได้	ไม่สามารถหาได้	6 บาทต่อกิโลกรัม	ไม่สามารถหาได้

อาหารชั้น	350	530 บาทต่อ	350	420	350
	บาทต่อถุง ^V	30 กิโลกรัม	บาทต่อถุง ^V	บาทต่อถุง ^V	บาทต่อถุง ^V
สับประรดอัดก้อน ^V	-	85 บาทต่อ	-	-	-
		ก้อน			
ข้าวโพดหมัก	-	-	2.85	-	-
			บาทต่อ		
			กิโลกรัม		

หมายเหตุ ราคาเฉลี่ยกรณีเกษตรกรผลิตเองหรือซื้อ

*ปริมาณการกินอาหารหยาบของโคเนื้อต่อวันต่อตัว^V ^{***}คุณค่าอาหารตามตารางที่ 13 (ภาคผนวก)
^V ถุง เท่ากับ 30 กิโลกรัม

**ปริมาณการกินอาหารหยาบของโคนมต่อวันต่อตัว^V ^V ก้อนขนาด 4X4X4 ฟุต หนัก 25 กิโลกรัม

ข้อมูลมาตรฐานการปลูกหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 พบว่าต้นทุนในปีที่ 1 จะมีค่าสูงกว่าปีต่อไป และอายุการเก็บเกี่ยวของหญ้านี้จะมีประมาณ 7 ปี ปีที่ 1 พบว่า ต้นทุนเฉลี่ย เท่ากับ 1.24 บาทต่อไร่ ปีถัดมาต้นทุนเฉลี่ย เท่ากับ 0.62 บาทต่อไร่ ผลผลิต 3,500 กรัมต่อไร่ (กรมปศุสัตว์, 2545) โดยจะเลี้ยงโคได้ 3-4 ตัวต่อไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้รับจากการสำรวจของเกษตรกรในพื้นที่ต่างๆ พบว่าเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีต้นทุนค่าหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 (ตารางที่ 3) มีค่าต่ำที่สุดและเปรียบเทียบกับความแตกต่างจากค่ามาตรฐานงานวิจัยของกรมปศุสัตว์ข้างต้นเท่ากับ ร้อยละ 7 - 46¹ ขณะที่ภาคใต้ต้นทุนด้านหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 มีต้นทุนที่สูง การคำนวณการเลี้ยงโคขุนในระยะ 3 เดือน พบว่าเกษตรกรภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีต้นทุนด้านอาหารสัตว์ลดลง 3,510 บาทต่อตัว² และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีต้นทุนด้านอาหารสัตว์ลดลงเท่ากับ 3,105 บาทต่อตัว³ ภาคใต้ มีต้นทุนด้านอาหารสัตว์ลดลง 5,400 บาทต่อตัว⁴ ดังนั้นเกษตรกรภาคใต้จึงนิยมใช้หญ้าธรรมชาติเป็นส่วนมาก

ดังนั้นภูมิภาคที่แตกต่างกันควรมีการปลูกพืชอาหารสัตว์ตามความเหมาะสมของพื้นที่ โดยคุณค่าทางโภชนาตามการตรวจสอบเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของปศุสัตว์ที่เลี้ยง จากการวิเคราะห์ต้นทุนของหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 ด้านความเหมาะสมกับการปลูกพบว่า ภาคเหนือมีพื้นที่เหมาะสมไม่มากนัก พื้นที่สูง และระบบชลประทานไม่ดีนัก พืชที่เหมาะสม คือหญ้าแพงโกล่าและหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 เป็นพืชที่เกษตรกรนิยมและทางรัฐได้ให้การสนับสนุนเนื่องจากผลผลิตที่สูง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง มีลักษณะคล้ายคลึง

¹ ต้นทุนเฉลี่ย เท่ากับ 1.24 บาทต่อไร่ ปีถัดมาต้นทุนเฉลี่ย เท่ากับ 0.62 บาทต่อไร่ เทียบกับข้อมูลจากการสำรวจพบว่า ต้นทุนเฉลี่ยของหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับ 1.15 บาทต่อไร่ เมื่อเทียบกับค่ามาตรฐานพบว่า มีต้นทุนที่แตกต่างเท่ากับร้อยละ $\frac{1.24-1.15}{1.15} \times 100 - \frac{0.62-1.15}{1.15} \times 100$) = {7-46 }

² ต้นทุนอาหารสัตว์ = 1.30 บาทต่อกิโลกรัม X 30 กิโลกรัมต่อวัน X 3 เดือน X 30 วันต่อเดือน = 3,510 บาทต่อตัว

³ ต้นทุนอาหารสัตว์ = 1.15 บาทต่อกิโลกรัม X 30 กิโลกรัมต่อวัน X 3 เดือน X 30 วันต่อเดือน = 3,510 บาทต่อตัว

⁴ ต้นทุนอาหารสัตว์ = 2 บาทต่อกิโลกรัม X 30 กิโลกรัมต่อวัน X 3 เดือน X 30 วันต่อเดือน = 3,400 บาทต่อตัว

กัน พื้นที่การเกษตรส่วนมากเป็นพื้นที่การทำนา ดังนั้น พางข้าวจึงมีราคาถูกกว่าพื้นที่อื่น และ การปลูกหญ้าเนเปียร์ปากช่อง1 เป็นหญ้าที่ได้รับการส่งเสริมและเกษตรกรเพราะสามารถปลูกเป็นจำนวนมากเนื่องจากผลผลิตที่สูงและมีต้นทุนการปลูกที่ต่ำ สำหรับพางเป็นอาหารเสริมสำหรับภูมิภาคนี้ ภาคตะวันออกมีการส่งเสริมให้ปลูกหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 เช่นกันเนื่องจากพื้นที่ขาดไม้ใหญ่และต้นทุนการผลิตต่ำ รวมถึงผลผลิตสูงเกษตรกรจึงนิยมปลูก ภาคใต้เป็นภูมิภาคที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างจากภูมิภาคข้างต้นและมีสภาพอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้การปลูกพืชอาหารสัตว์ (หญ้าชนิดต่างๆ) ไม่มีความจำเป็นมากนัก เนื่องจากมีหญ้าที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้มีอาหารทางเลือก ได้แก่ ทางปาล์ม ถึงแม้ว่าพางในพื้นที่จะมีราคาสูงแต่พื้นที่ทางภาคใต้มีทั้งกากปาล์มและทางปาล์มที่สามารถใช้แทนพางได้ (รูปที่ 2) การเลือกวัตถุดิบต้องคำนึงถึงราคาเพราะจะทำให้ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ดังนั้นการศึกษาด้านต้นทุนตลอดห่วงโซ่อุปทานจึงมีความจำเป็นเพื่อให้เศรษฐกิจของครัวเรือนภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นและมีความมั่นคง

นอกจากนี้พบว่าความต้องการโคเนื้อและโคนมที่มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องก็ตาม พ่อค้าคนกลางยังคงเป็นคนกำหนดราคา ทำให้เกษตรกรต้องเผชิญปัญหาหลายด้าน ทั้งด้านต้นทุน กระบวนการจัดการและการตลาด การตลาด อาจเป็นปลายห่วงโซ่ที่เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถเป็นผู้กำหนดได้ สิ่งที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกรสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืนในเบื้องต้นคือ การลดต้นทุนการผลิต ซึ่งการเลี้ยงปศุสัตว์ ราคาอาหารสัตว์เป็นปัจจัยหลักด้านต้นทุน การศึกษานี้เป็นแนวทางการเสนอแนะการจัดการด้านอาหารสัตว์ ที่เหมาะสมตามภูมิภาคต่างๆ เพื่อการลดต้นทุนเบื้องต้นของเกษตรกรแต่ละพื้นที่ที่พืชอาหารสัตว์มีคุณค่าทางโภชนาะแตกต่างกัน

รูปที่ 2 แสดงวัตถุดิบที่เหมาะสมสำหรับอาหารสัตว์ (โค) ในแต่ละภูมิภาค

สรุปผลการศึกษา

ต้นทุนด้านอาหารสัตว์เป็นปัจจัยการผลิตของเกษตรกรที่จัดว่าเป็นต้นทุนที่เกษตรกรแบกรับภาระมากที่สุด อัตราส่วนของรายจ่ายเพื่อการประกอบอาชีพของเกษตรกรนั้นต้นทุนด้านอาหารสัตว์จัดว่ามีอัตราส่วนมากกว่ารายจ่ายเพื่อวัตถุประสงค์อื่น เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ส่วนมากหาวัตถุดิบด้านอาหารใกล้ที่อยู่อาศัยและฟาร์ม และส่วนหนึ่งต้องเป็นวัตถุดิบที่สามารถผลิตได้เองเพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายด้านอาหารสัตว์แต่เกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่ซื้อวัตถุดิบอาหารสัตว์เฉพาะพื้นที่อื่นทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้นเมื่อวิเคราะห์รายได้จากการขายบางราย รายรับน้อยกว่ารายได้หรือกำไรไม่มากพอจะเลี้ยงชีพ การศึกษาห่วงโซ่อุปทานอาหารสัตว์ ตั้งแต่การผลิต ตลอดจนการตลาด และการปลูกพืชเพื่อการผลิตอาหารสัตว์ (โค) ให้เหมาะสมกับภูมิภาคของประเทศพบว่าการปลูกพืชอาหารสัตว์เพื่อการลดค่าใช้จ่ายเกษตรกร นอกจากนี้เกษตรกรมีโอกาสนในการเพิ่มคุณภาพของโคที่ผลิต เช่น การเลี้ยงแบบปลอดภัย การเลี้ยงแบบอินทรีย์ โดยการควบคุมอาหารสัตว์ (หญ้า) เกษตรกรจึงควรมีการผลิตอาหารสัตว์ขึ้นใช้เอง ตามลักษณะพื้นที่ที่อาศัยอยู่และเป็นไปตามโภชนะของสัตว์ที่ตนเองเลี้ยง ซึ่งจะลดปัญหาด้านค่าใช้จ่ายด้านอาหารสัตว์เป็นภาระของเกษตรกร การตลาดของสินค้าส่งผลให้ราคาของผลผลิตต่ำกว่าที่คาดไว้ การจัดการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ประกอบด้วย การผลิต การจัดการ การขนส่ง และการตลาดไม่ว่าจะปศุสัตว์ หรือ สินค้าเกษตรประเภทอื่นต้องได้รับการจัดการและส่งเสริมตามหลักวิชาการ

จากการศึกษาพบว่าพื้นที่ต่างๆของประเทศมีทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกันส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรที่แตกต่างกัน รวมถึงทัศนคติและการดำรงชีวิตของแต่ละภูมิภาคมีความแตกต่างกัน ทำให้เกษตรกรมีการจัดการกระบวนการผลิตที่ต่างกัน สำหรับการจัดการด้านต้นทุนอาหารสัตว์ จะมีการจัดการตามทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละท้องถิ่นที่มีและเหมาะสม เช่น ภาคเหนือ เหมาะกับพืชอาหารสัตว์ที่สามารถปลูกในที่ราบสูงหรือภูเขาได้รวมถึงการทนแล้งได้ดี ได้แก่ พวงโกล่า เนเปียร์ปากช่อง 1 และฟาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเหมาะกับพืชที่เติบโตได้ดีในที่ลุ่มและมีพื้นที่ปลูกจำนวนมาก ภาคกลางมีลักษณะคล้ายคลึงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เนเปียร์ปากช่อง 1 และฟาง ภาคตะวันออก พืชที่สามารถเติบโตได้ในพื้นที่ขนาดเล็กแต่ให้ผลผลิตสูง ได้แก่ เนเปียร์ปากช่อง 1 สำหรับภาคใต้ทรัพยากรธรรมชาติชุ่มชื้นดังนั้นพืชอาหารสัตว์หรือหญ้าจะเป็นพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติและทางปาล์ม ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่ไม่มีต้นทุนการผลิต จะเห็นได้ว่าความเหมาะสมนั้นแตกต่างกันไปตามลักษณะพื้นที่แต่ที่สำคัญคือการควบคุมคุณภาพหรือโภชนะของอาหารเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ดังนั้นหน่วยงานทางวิชาการจึงต้องมีบทบาทที่จะเข้ามาสนับสนุนส่งเสริม

นโยบายการเพิ่มพื้นที่การปลูกพืชอาหารสัตว์ของรัฐบาลเป็นโอกาสของเกษตรกรที่ทำให้เกษตรกรตระหนักถึงการจัดการที่ลดต้นทุนหลักในการทำการเกษตรประเภทปศุสัตว์ องค์ความรู้และการสนับสนุนจากภาครัฐ รวมถึงภาคการศึกษาจะเป็นส่วนที่ทำให้เกษตรกรสามารถนำไปต่อยอดและพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพและปริมาณตามความต้องการของทั้งในตลาดภายในและภายนอกประเทศ

References

- Angkuraseni, T., banchā sombūnsuk , Sasiwimon suk bot , su thep nim sai . 2560. sakkayaphap lae 'okāt kanphalit kho nua khong prathet Thai . warasan wittayasad kaset . sisippaet (song) (Suppl) .
- Chiampanyarat, W. songphanharohoksip patchai thi song phon to khwamyangyui khong kasettrakon 'insi khong Thai : botrian chak kasettrakon rai yoi warasan sangkhommasat Mahawittayalai Sinakharinwirot . 20. na - 215.
- Greenwood, D.J., Levin, M. (2003). Reconstructing the relationships between universities and society through action research. In: Denzin, N., Lincoln, Y. Zeds.X, The Landscape of Qualitative Research: Theories and Issues. Sage Publications, London, pp. 131-136.
- Groenewald, J. A. (2010). THE PRODUCER AS DECISION-MAKER. Agricultural- Economic
- Jumpanyarach, W. (2018). Extension and training practices: Challenges for smallholder cattle farmers' community in Thailand. International Journal of Agricultural Extension. 6(2): 117-127.
- Khom chat luk , songphanharohoksip khum khao kaosali wang kaekhaophot toktam laeng thima : [http : / / www . komchadluek . net / news / economic / supkhon mua wan thi Thanwakhom](http://www.komchadluek.net/news/economic/supkhonmua_wan_thi_Thanwakhom)
- Krom pasu sat krasuang kaset lae sahakon . 2545. yanepia . laeng thima [http : / / nutrition . dld . go . th / Nutrition % Knowlage / information nung / 39. pdf](http://nutrition.dld.go.th/Nutrition%20Knowlage/information_nung/39.pdf) supkhon mua wan thi yisipkao Thanwakhom 2561.
- Krom pasu sat krasuang kaset lae sahakon . 2549. phut 'ahan sat lae 'ahan kho nua . rongphim chumchon sahakon kan kaset haeng prathet Thai chamkat . Phim khrang thi 2.
- Krung thep thurakit . 2562. phak pasu sat rong rat thopthuan kan khum nam khao watthudip 'ahan sat laeng thima [https : / / www . bangkokbiznews . com / pr / detail / sammunhaphansipsam supkhon mua wan thi song Karakadakhom](https://www.bangkokbiznews.com/pr/detail/sammunhaphansipsam_supkhonmua_wan_thi_song_Karakadakhom) 2562.
- Markusen A. (2004). Targeting Occupations in Regional and Community Economic Development. Journal of the American Planning Association. 70(3). 253-268.
- Raymond L. C. (1996). The entrepreneurial community approach to community economic development. Economic Development Review. 14(2). 16-20.
- Samnangkan saphaphat nakān sethakit lae sangkhom haeng chat . 2561. raingan phawa sethakit nai pi 2561. laeng thima [https : / / www . nesdb . go . th / ewt % news . php ? nid = chetphanhokrojsisipchet & filename = index supkhon mua wan thi yisipkao Thanwakhom songphanharohoksip](https://www.nesdb.go.th/ewt%20news.php?nid=chetphanhokrojsisipchet&filename=index_supkhonmua_wan_thi_yisipkao_Thanwakhom_songphanharohoksip) 'et

